

Tarandı
Fis Onsal

350.000

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI NO : 113

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ YAYINLARI NO: 10

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Prof. Dr. Semavi EYİCE

Prof. Dr. Yılmaz ÖNGE (1935-1992) s. 1-12.

PROF. DR. YILMAZ ÖNGE ARMAĞANI

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	128.928
Tasnif No:	920.956 YIL.Ö

1993
KONYA

PROF. DR. YILMAZ ÖNGE
(1935-1992)

Doç. Dr. Haşim KARPUZ *

Konya Selçuk Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof.Dr. Yılmaz ÖNGE 28 Mart 1992 günü sabah 9.00 sıralarında bir kalp krizi sonucu vefat etti. Türk-İslâm mimarisi, Mimarlık tarihi, Türk el sanatları, Türk folkloru konularında uzman olan Önge'nin ani ölümü üniversite, folklor ve Vakıflar camiasında büyük üzüntü yarattı. Cenazesi 30 Mart 1992 pazartesi günü İstanbul'da Zincirli Kuyu Mezarlığında toprağa verildi.

Merhum Y. Önge 1.1.1935 tarihinde İstanbul Bakırköy'de doğdu. Babası merhum doktor Ahmet Kemalettin Bey, annesi Ayşe Necdet hanımdır. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da Mimar Kemal İlkokulu ve Atatürk lisesinde tamamladı, İstanbul Teknik Üniversitesini Yüksek Mühendis Mimar olarak 1959 yılında bitirdi. 1959-1961 yılları arasında askerlik görevini yaptı. Daha sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü, Abide ve Yapı İşleri Dairesi, Abideler Şubesi'nde restoratör mimar olarak çalışmaya başladı, mütehasıs müşavir olarak vazife yaptı. Yüksek mimar Ali Saim Ülgen'le Beraber birçok tarihi abidenin restorasyonunu yaptı. Bu sırada A.Ü. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde doktora çalışmalarına başladı. 1971 yılında A.Ü. İlahiyat Fakültesi Türk ve İslâm Sanat Tarihi Kürsüsüne asistan olarak girdi. 1972 yılında " Anadolu Osmanlı ve Selçuklu Camilerinde Sebil ve Şadırvanlar" konulu tezi ile sanat tarihi doktoru ünvanını kazandı. "Anadolu'da XII.-XIII. yüzyıl Türk Hamamları" konulu tezi ile 1978 yılında doçent oldu.

Konya Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümündeki görevine 1979 yılında başladı. 1985 yılında S.Ü. Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölüm Başkanlığına atandı. 1987 yılında profesör oldu. Üniversitede lisans ve lisansüstü eğitim ve öğretim çalışmalarının yanısıra, bilimsel araştırmalar, kazı ve restorasyon çalışmaları yapmaktaydı. Sanat Tarihi ve Mimarlık Bölümünde 15'in üzerinde doktora ve yüksek lisans tezi yöneterek bölümlerin kadrolarının yetişmesinde üstün gayretler göstermiştir.

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

Bilimsel araştırmalarını Türk Mimarisine özellikle su yapıları üzerinde yoğunlaştırmıştı. Bununla birlikte Türk sanatının bütün sahalarına vakıf idi. Türk Sanatı, Türkoloji, Türk Tarihi ve Türk Folkloru ile ilgili yurtiçi ve yurtdışı kongre ve sempozyumlarında araştırılmamış, orjinal konularda sunduğu bildirileri dikkat çekiyordu.

Selçuk Üniversitesi'nde Arkeoloji ve Sanat Tarihi, Mimarlık Bölüm Başkanlıkları başta olmak üzere birçok idari görevde bulunmuştur. Aynı zamanda S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanı idi. Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Başkanlığı, Milletlerarası Anıtlar ve Siteri Koruma Kurulu (ICOMOS) üyeliği gibi milli ve milletlerarası kurulun da üyesi idi. Ergül Hanımla evliydi ve Mustafa isimli bir oğlu bulunmaktadır.

Sürekli olarak Türk Sanatı ve Folkloru üzerinde çalışan, çok sayıda tarihi anıtlarımızın araştırılması, korunup onarılmasında uygulamacı olarak da emeği geçen Prof. Dr. Yılmaz Önge'nin mesleki alanda 200 dolayında makalesi yayınlanmıştır.

Akademik hayata geçmeden önce Y. Mimar A. Saim Ülgen ve Ord. Prof. Dr. Süheyla Ünver'in teşvikleriyle araştırma yazıları hazırlamaya başladı. Türk Folklorunu ve El Sanatlarını çok seviyordu. Bizzat kendisinin yaptığı ahşap oyma eserleri bulunmaktadır.

Katıldığı ve yönettiği araştırma, kazı ve restorasyon çalışmalarından bazıları şunlardır:

Divriği Ulu Camii, Malatya Ulu camii, Karaman İmaret ve İbrahim Ahmet Bey Camileri, Konya Alaaddin Camii ve Sahip Ata Camii, Konya Dokuzün Hanı ve Karapınar Sultan Selim Külliyesi.

Rahmetli Yılmaz Önge'nin tesbit edebildiğimiz 200 civarında bildiri ve araştırma yazısı yayınlandı. Bunlar içerisinde halk kültürü konusunda olanların bazıları şöyle sıralanabilir.

- "Ramazan gecelerinde Türk Zevkinin getirdiği dahiyane yenilik: Mahya", *Selamet*, Cilt: 1, Sayı: 11 (Şubat, 1963).
- "Türk-İslam Sanatında hoşgörülük" *Selamet*, Cilt: 2, Sayı: 15 (Haziran, 1963).
- "Anadolu Sanatında Cami Motifi", *Önasya*, Sayı: 4/38 1968, s. 8-9, 20.

Kazak dilinin kurumunda başka dildeki kelimeleri dialektikalık üzerinde almak, yeni leksikayı çeşitli linguistik drecede kabul etme süreci meydana gelmiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz değerli kültürümüze sahip çıkmalıyız. Kazakların soylarına, boylarına ve tarihine uygun isim koymaları çok doğrudur. Örnek olarak, tarihte geçmiş olan insanların adı ve soyadını alırsak; Çak Çak Cenibek ünlü kazak bahadırı. Cenibek kendi adı. Çak Çak soyunun adı. Saydalı Sarı Toka ünlü kompozitör. Sarı Toka kendi adı, Saydalı soy ismi.

Kendi fikrimizi söylemeliyiz. Kendimize doğru çözümü bulmalıyız.

Kazak halkı bağımsız olduktan sonra dilini sadeleştirme, zenginleştirme v.b. Bu zamana uygun çok işler yapıyorlar.

Ben aşağıdaki düşüncelerimi sunmak istiyorum:

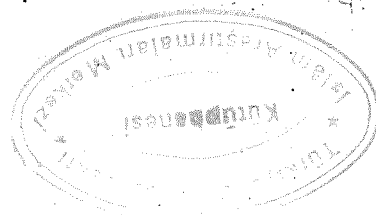
1- Sosyal bir şekilde ilerlemek için geçmişten yararlanmak daha açık bir şekilde söylemek gerekirse geçmişin kaymağını alıp ondan yararlanmak gerekir. Örneğin yüce alim A. Baytursun v.b. gibi düşüncelerinden yararlanmak lazımdır.

2- Kardeş Türk dillerinin gelişme yollarını dikkate alıp daha da açık söylemek gerekirse, Türk dili uzmanlarının tecrübelerinden geniş bir şekilde yararlanmalıyız.

3- Dünyadaki bütün dillerin gelişmelerini derinden inceleyip Kazak dilinin kendine özgü yolunu belirlemek.

Bütün Kazak dilinin geleceği Kazak filozofyasının gelişmesine ve kendine özgü düşüncenin yer almasına bağlıdır.

Bu temel sağlandığında yeni linguistik kavramlar dünyaya geldiğinde ancak, bizim dilimiz daha yüksek seviyeye ulaşır.

10 TEMMUZ 1992

Prof. Dr. Yılmaz ÖNGE (1935-1992)

Selçuk Üniversitesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Yılmaz Önge 28 Mart 1992 Cumartesi sabah saat 9.00 sıralarında geçirdiği bir kalp krizi sonucu vefat etti.

Türk-İslam Mimarisi, Mimarlık Tarihi, Türk el sanatları, Türk folkloru, anıtların rölye ve restorasyonu konularında uzman olan Önge'nin genç denecek yaşta ölümü üniversite ve Türk sanatı uzmanları camiasında büyük üzüntü yarattı.

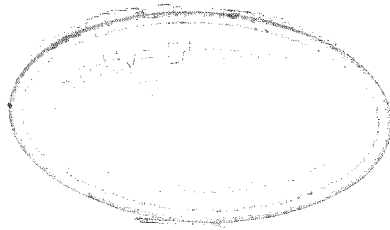
Prof. Dr. Yılmaz ÖNGE (1935 - 1992)

büyük eserlere imzasını atmamıştı. Fakat toplayıcı, düzenleyici yani idareci özelliğiyle insan yetiştirmeyi amaçlamış ve bu alanda çok büyük başarılar sağlamıştı. Hele hayatının son senelerinde böylesine iş yapmak imkanları daha çok ortaya çıktığından, pek çoğunda hep onu görüyor, bazen şaşırıyorduk. Bu kadar işe nasıl yetişebiliyor diye. Fakat o bütün bu düzenleme işlerini, bir zevk ve tabii bir görev olarak yapıyordu. Bu faaliyetlerinde çok da başarılı oluyordu.

Otuz seneyi aşkın bir süredir tanıdığım, saydığım ve kendisine mahsus özelliklerine hep saygı duyduğum Hakkı Ağabeye Tanrı'dan rahmet diliyorum. Sanıyorum ki Üniversite, Fakülte ve Bölümlerindekiler, kendisiyle ilgili güzel girişimler içindedirler.

(Bornova, 18.1.1993, 25.11.1994)

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
TARİH İNCELEMELERİ DERGİSİ, X, Bornova-
İzmir, 1995, s. 389.

YILMAZ ÖNGE
(1935-1992)

Tuncer BAYKARA

1971 senesi Ağustos ayının son günlerinde bir akşam üzeri Adilcevaz'da tanıştığım Yılmaz Önge ile, demek ki yirmi yılı aşkın bir dostluğum varmış. Kendisi Selçuklu devri mimarisini, öteki özellikleri ile birlikte bilen nadir bilim adamlarından birisi idi. Aynı zamanda devrin, hatta Türk sanatının diğer meselelerini de incelemek isteyen seçkin bir araştırmacı idi. 1971'de kendisini, Malazgirt Zaferinin 900. Yılı kutlamalarına katılan Türk bilim adamlarına tanıtan merhum Süheyl Ünver idi. Tıpkı hocası gibi, o da hâzâ bir İstanbul Çelebisi, İstanbul Beyefendisi idi.

Son on yıldır, Yılmaz Önge arkadaşım ile meslektaş olarak ilişkilerim çok daha gelişmiş idi. Çünkü onunla zihnimizde bazı meseleler ortak olarak çözüm bulmak istiyorduk. En son olarak 1992 senesi şubatının ılık ve güneşli bir gününde, Antalya'da Evdir Hanını dolaşırken, Selçuklu devrindeki mülkiyeti, bir başka ifade ile yapıların arsalarının durumunu gözden geçirmiş, kısacası müdavele-i efkar etmiştik. Ben ona, o da bana yeni bakış açıları ilham ediyor, meselelere başka bir açıdan bakmamı sağlıyordu ve merhum arkadaşım da aynı düşüncede idi. Çünkü o bir mimar, ben ise sosyal konuları da ihmal etmiyen bir tarihçi idim. Ama ortak hükümlere varabiliyorduk çoğu zaman.

1935 senesinde, İstanbul'da Kemaleddin Bey ile Ayşe Hanımın evladı olarak dünyaya gelen Yılmaz Önge, 1959'da Mimar olarak İstanbul Teknik Üniversitesi'ni bitirmiş, 1961'de Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne girmiştir. 8 Şubat 1963'de mimar Ali Saim Ülgen'in vefatı üzerine yerine geçmişti. Akademik hayata geç intisab etmiş, 1972'de doktorasını vermiş, 1978 tarihinde de "Doçent" ünvanını almıştı. Doçentlik çalışması, ne yazık ki henüz yayın alanına çıkmamış olan "XII-XIII. Yüzyıl Türk Hamamları"dır. 1979 senesinde Konya Selçuk Üniversitesi'ne intisab etmiş, 1985'de Mimarlık Fakültesi'ne geçmiştir.

Rahmetli arkadaşım ile aynı günlerde Yüksek Öğrenim Kurumu merdivenlerini arşınlayarak 1987 tarihinde "Profesör" olmuştuk. O sonraki yıllarda da eğitim ve öğretim faaliyetini devam ettirmiştir. Birçok seminer ve sempozyumda birlikte olduk. Nihayet 28 Mart 1992 tarihinde Allah'ın rahmetine kavuşmuştur.

Evli ve bir çocuk babası olan Yılmaz Önge, Selçuklu devri mimarisi ve sanatıyla ilgili tebliğ ve makaleleri ile unutulmayacaktır. Çünkü bunların hepsi de titiz bir araştırmacının çalışmasının ürünü idiler. Konuları da çok çarpıcı olabiliyordu. Fakat gönlünde yatanın asıl olarak Türk'ün su ile ilişkisinin bütün yönlerini ortaya koymak olduğunu sanıyorum. Bilgi birikiminin neticelerini kitap halinde ortaya koyamadan aramızdan ayrılması üzüntümüzü artırmaktadır. Kendisine Tanrı'dan rahmet diliyorum.

Bornova (1992, 1994)

YILMAZ ÖNGE BİBLİYOGRAFYASI (1935-1992)

Sadi BAYRAM

1

1935 yılında İstanbul İli Bakırköy İlçesi'nde doğan *Mehmet Yılmaz Önge*; babasının memuriyeti dolayısıyla ilk ve orta tahsilini Ankara'da Atatürk Lisesi'nde tamamlamış, 1959 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nden Yüksek Mimar-Mühendis olarak mezun olmuştur.

1959-1961 yılları arasında vatanî görevini ifa eden *Yılmaz Önge*, Temmuz 1961 tarihinde Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı'na atanmıştır. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde Öğretim Görevlisi olan ve Türk Vakıf Eserleri restorasyonu sahasında çığır açan rahmetli *Ali Saim Ülgen*'le birlikte çalışan *M. Yılmaz Önge*; kısa sürede mesleğe intibak ederek, 1963 yılında ebediyete intikal eden *Ali Saim Ülgen*'in yerini almıştır.

Tezhip dalında *Ord. Prof. Dr. Ahmet Süheyl Ünver*'den ders alan *Önge*, kısa sürede, Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı Mühassıs Müşaviri ünvanını almış ve Türkiye'de bulunan Türk-İslâm eserleri restorasyon ve onarımları konusunda selahiyetli imza haline gelmiştir.

Bu sorumluluk; yurdun dört bucağını gezme, araştırma ve yapılan onarımların mahallinde kontrol imkanını sağlamış, üniversite öğretim üyeleri ile sık sık fikir alış-verişinde bulunma mecburiyeti doğmuştur. 1961 yılından itibaren, gerek yurt içi, gerekse yurt dışında bulunan Türk Sanatı ile uğraşan ilim adamlarına her türlü yardım ve destekte bulunmaktan kaçınmamış, bila istisna, herkese yardım ve dostluk elini uzatmıştır.

Fiilen üzerinde çalıştığı eserlerin bir kısmı şunlardır:

- Afyon, İshaklı Kervansarayı,
- Afyon-Bolvadin, Sinan Paşa Camii,
- Amasya, Burmalı Minare,
- Amasya Bedesteni (Erol Yurdakul ile),
- Amasya, Rüstem Paşa Medresesi, onarım.
- Amasya, Pirlar Türbesi,
- Amasya, Bayezid Paşa Camii,
- Amasya, II. Bayezid Külliyesi (İmaret+Medrese, onarım,)
- Amasya, Çilehane onarımı,
- Amasya, Mahmud Paşa Camii,
- Amasya, Tokmakçı Hamamı?
- Ankara-Ayaş Killik Camii,
- Antalya, Bali Bey Camii,
- Antalya-Alanya, Akşebe Sultan Camii,
- Antalya-Alanya, Şarapsa Han,
- Antalya-Elmalı, Ömer Paşa Camii,
- Antalya-Elmalı-Tekke, Abdal Musa Külliyesi,
- Eskişehir, Kurşunlu Kervansarayı (Camisi *Ali Saim Ülgen* tarafından restore edildi).

26 ARALIK 1995

Prof.Dr.YILMAZ ÖNGE'NİN BİYOGRAFİSİ

Güler BİLECEN

ayın Konuklar,

Onuncusunu kutladığımız Vakıf Haftası içinde yer alan "Yılmaz Önge Restorasyon Semineri"ni onurlandırdığınız için hepinize ayrı ayrı teşekkür eder, saygılar sunarım.

28 Mart 1992 günü sabahı saat dokuzda bir kalp krizi sonucunda kaybettiğimiz büyük insan, ilim adamı, Yüksek Mühendis Mimar Prof.Dr.Yılmaz Önge, Aralık Ayı'nın ilk pazartesi günü başlayan Vakıf Haftaları'nın bundan önce kutlanan dokuzunda da, oturum başkanı, konuşmacı ve tartışmacı olarak görev yapmıştı. Bugün aramızda maalesef yer almıyor, ama dostlarının kalplerinde, sanat tarihi ve restorasyonla uğraşanlarda, yapıtları ile ışık ve bilgi kaynağı olarak ilelebet yaşayacaktır.

Baba adı Kemalettin, anne adı Ayşe olan Yılmaz Önge, 14 Ekim 1935 günü İstanbul da dünyaya gözlerini açmış. Başarılı geçen ilk ve ortaokul hayatından sonra 1952-53 öğretim yılında Ankara Atatürk Lise'sinden, 1959 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden mezun olmuştur.

1961 yılında, vatanî görevini tamamlamasından sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı emrinde mimar olarak göreve başlamıştı.

Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün başta gelen görevi; şüphesiz hepinizin çok iyi bildiği gibi ata yadigarı, vatanımızın tapusu olan Vakıf eski eserlerin bakım, onarım ve restorasyonlarının yapılmasıdır. Yılmaz Önge Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde, Türkiye'de eski eserlerin korunması ve restorasyonu konularında önder, Yüksek Mimar Ali Saim Ülgen'le yaklaşık iki sene beraber çalışmış ve ondan feyz almıştı.

Ali Saim Ülgen'in 8 Şubat 1963 tarihinde zamansız ölümünden sonra, Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Dairesi Başkanlığı Mütihassıs Müşavirliğine Yılmaz Önge atanmıştı.

Mütihassıs Müşavir olarak, Anadolu'nun her tarafında yer alan Vakıf abide ve eserlerin onarım ve restorasyon işlerini organize etmek, ilmi esaslar dahilinde restorasyonun yürütülmesini sağlamak, hemen her onarımda rastlanan teknik problemleri çözmek, kısaca restorasyonun beyni olmak, Yılmaz Önge'nin görevi idi.

Bu ağır ve mesuliyetli görevi yaparken Afyon, Bolvadin, Amasya, Ankara- Ayaş, Antalya, Alanya, Eskişehir, Erzurum, Isparta, Kırşehir, Konya, Karaman, Ermenek, Akşehir, Karapınar, Seydişehir, Beyşehir, Sivas, Niksar gibi yerleşim yerlerinde bulunan elli kadar yapının restorasyonunu bizzat yürütüyor, restorasyonları yüklenmiş arkadaşlarını da yakından takip ederek yardımcısı oluyordu. Eski eserlerle mimar, sanat tarihçisi, kontrolör ve fotoğrafçı gibi ilgileniyordu.

Çalışmalar sırasında karşılaştığı problemler, O'nu yıldırmadığı gibi iyi bir araştırmacı ve ilim adamı olması gerektiğine inandığı için Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde doktora çalışmalarına başladı.

Türk Sanatı ile uğraşan ilim adamları ile sık sık fikir alışverişlerinde bulunan Yılmaz Önge, 1971 yılı başlarında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslâm Eserleri Kürsüsüne asistan olarak atandı.

Bu tarihten itibaren Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün kadrolu personeli değildi; fakat her problemde baş vurduğumuz ve yardım istediğimiz, problemlerin çözümü için gerekirse kar, kış demeden yapının bulunduğu yere giden, araştırma yapan, yol gösteren bir ilim adamı idi.

26 ARALIK 1995